

Pratarmė

Mokslo straipsnių rinkinys skirtas šventųjų kultui ir raiškai XVI–XX a. Lietuvos meninėje kultūroje. Daug pokyčių patyręs šventųjų gerbimo reiškinys turėjo milžiniškos įtakos Europos, taip pat Lietuvos dvasinei, kultūrinei ir socialinei raidai. Veikiamos šio reiškinio, vešėjusios idėjos, vertybinės nuostatos ir etinės normos persmelkė kasdienį visuomenės gyvenimą, darė įtaką įvairių socialinių grupių mentalitetui ir ilgam įsitvirtino kultūriniame akiratyje.

Šventieji asmenys buvo sektini moraliniai pavyzdžiai, savotiški „dorybių prakilnumo“ (*excellencia virtutum*) reprezentantai, tad jų kultūrą iškilimas ar sunykimas, šių asmenybių įvaizdžių ir vizualinių pavidalų formavimas skirtingais laikotarpiais tapo visuomenės dvasinių ir moralinių nuostatų indikatoriumi. Kita vertus, tam tikrų iškilų asmenybių populiarumui, jų kultūro intensyvumui ir įkūnijamų vertybių vizualizacijai įtakos turėjo epochos kontekstai: istoriniai procesai, paraleliniai kultūros reiškiniai ir kitos laikotarpio suformuotos aktualijos. Lietuvos kultūrologai, istorikai ir dailėtyrininkai įvairiais aspektais, paskirai ar siedami su platesniais tyrimais jau yra nagrinėję šventųjų kultus – šis leidinys dar vienas, tačiau specialiai į šventųjų atvaizdų problematiką ir jų paveldą sutelktas šio daugiaveidžio ir daugiasluoksnio reiškinio tyrimus.

Straipsnių autoriai pristato įvairių šventųjų kultūrą ir vizualinių pavidalų genezę Lietuvoje, nagrinėja šio reiškinio bendrąsias Europos tendencijas ir vietinės raiškos ypatybes. Pirmą kartą imtasi ištirti pamatinę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir jos vyskupijų šventųjų globėjų temą (Liudas Jovaiša), ankstyviausią Žemaitijoje šv. Onos kulto židinių Batakių bažnyčioje ir kelis vėlesnius šios šventosios gerbimo atvejus (Lijana Birškytė-Klimienė). Leidinyje daugiausia dėmesio skirta intelektualiniam tautos elitui atstovavusių vienuolių dailei – pateikiama vienintelio Lietuvoje iš dalies sunykusio pranciškonų konventualų šventovės freskų ciklo ikonografijos rekonstrukcija (Gabija Surdokaitė-Vitienė), nagrinėjamas po įvairias vietas pasklidęs basųjų trinitorių dailės paveldas (Regimanta Stankevičienė), taip pat dominikonų (Dalia Vasiliūnienė), benediktinų (Darius Žukauskas), atgailos kanauninkų (Asta Giniūnienė) šventųjų reprezentacijos Lietuvos mene. Į kultūros apyvartą sugrąžinami netyrinėti šventųjų kultai (Rūta Janonienė), visai neseniai atrastas, sovietmečiu paslėptas relikvijorių rinkinys (Asta Giniūnienė, Svetlana Poligienė). Ikonografiniu aspektu aptariami išlikęs Simono Čechavičiaus šventųjų piešinių rinkinys (Aušra Vasiliauskienė), reti dangiškų globėjų atvaizdai tradicinėje liaudies skulptūroje (Skaidrė Urbonienė). Šis mokslo straipsnių rinkinys pratęsia „Religinės kultūros paveldo studijų“ knygų seriją.